

Original Article / Araştırma Makalesi

OYUNCAK GÜVENLİĞİ KONUSUNDA 3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ

Awareness Levels of Parents with 3-6 Years Old Children About Toy Safety

Birgül TUNCAY¹

Selda YÜZER ALSAÇ²

¹Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzurum

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Yozgat

Geliş Tarihi / Received: 04.03.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 12.11.2024

ÖZ

Bu çalışma, 3-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin oyuncak güvenliği konusundaki farkındalıklarını incelemek amacıyla kesitsel ve tanımlayıcı tipte planlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 316 ebeveyn oluşturmuştur. Veriler Ebeveyn-Çocuk Tanıtıcı Özellikler Formu ve Ebeveynlerin Oyuncak Seçimi ve Güvenliği Farkındalıklarını Belirleme Formu ile toplanmıştır. Çalışma öncesi etik kurul ve kurum izni alınmış, çalışma esnasında ebeveynlerden yazılı onam alınmıştır. Bu çalışmada, ebeveynlerin oyuncakın dış görünüş özelliklerine daha fazla dikkat ettiği ancak oyuncakın içeriğindeki maddeler, imalatçı firma, oyuncak üzerindeki CE (Conformity of Europe) ve TSE (Türk Standart Enstitüsü) işaretleri gibi güvenlik konularına daha az önem verdikleri saptanmıştır. Oyuncak güvenliği ile ilgili yapılabilecek en temel görev, ebeveynlerde farkındalık geliştirilerek bu konuda bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamaktır.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn, Okul öncesi çocuk, Oyuncak, Oyuncak güvenliği.

ABSTRACT

This is a cross-sectional and descriptive study planned to examine the awareness of parents of 3–6-year-old children about toy safety. The sample of the research consisted of 316 parents. Data were collected with the Parent-Child Introductory Characteristics Form and the Parents' Toy Selection and Safety Awareness Determination Form. Ethics committee and institutional permission was obtained before the study, and written consent was obtained from the parents during the study. In this study, it was determined that parents pay more attention to the external appearance of the toy, but they pay less attention to safety issues such as the ingredients of the toy, the manufacturer, and the CE (Conformity of Europe) and TSE (Turkish Standards Institute) markings on the toy. The most basic task that can be done regarding toy safety is to raise awareness in parents and ensure that they gain knowledge and skills on this issue.

Keywords: Parent, Preschool child, Toy, Toy safety.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca gözlemlenen bir kavram olan oyun ve oyuncak; bireyin doğumu ile başlayan, tüm hayatına farklılaşarak ve gelişerek eşlik eden bir süreçtir (Aksoy ve Dere Çiftçi, 2014). Çocuklar oyun oynarken oynadıkları role uygun bir nesne olan oyuncuğa ihtiyaç duyarlar (Özdemir ve Ramazan, 2012). Oyuncak, çocuk için bir iletişim biçimi, kendini ifade etme aracıdır. Oyun ve oyuncak çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal, dil, motor ve fiziksel gelişiminin destekleyicisidir (Aksoy ve Dere Çiftçi, 2014). Çocukların yeteneklerini, yaratıcılıklarını ve becerilerini geliştirmek için oyuncaklardan yararlanılmaktadır (Özkubat, 2016). Evde ebeveynler, okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenler ve hastane ortamında ise sağlık çalışanları oyun ve oyuncuğı etkin bir şekilde kullanarak çocuğun bütün gelişim alanlarına destek sağlayabilirler (Bekmezci ve Özkan, 2015).

Erken çocukluk dönemi, çocukların meraklı ve hızlı öğrenme yeteneğine sahip oldukları bir dönemdir. Bu nedenle, çocukların ilgi duydukları oyuncaklarla oynamaları, doğal yolla birçok şey öğrenmelerine yardımcı olurken, oyuna olan ilgilerini de canlı tutar (Atli ve Baran, 2019). Çocukların yaşamında önemli katkıları olan oyuncakların, çocuğun hem kendini iyi hissetmesi hem de gelişim alanlarını desteklemesi için çocuğun yaşına ve gelişimine uygun seçilmesi gerekmektedir. Oyun materyalleri ve oyuncakların seçiminde çocukların gelişim özellikleri, yaş ve oyuncak güvenliği gibi bazı ölçütler bulunmaktadır (Bolişik, Bal Yılmaz, Yavuz ve Tural Büyük, 2014). Türkiye'de bu ölçütlerden biri olan oyuncak güvenliği ile ilgili olarak Oyuncak Güvenliği Yönetmeliğı'nde oyuncakların üzerinde CE işareti, yaş aralığı ve oyuncakların taşıyabileceğı özel riskler hakkında bilgi veren kullanım kılavuzu bulunması gerektiğı belirtilmiştir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016). Oyuncak seçiminde sıklıkla karşımıza çıkan ve oyuncuğı tercih etmemizde etken olabilecek kalite, güvenlik ve standartlarla ilgili TSE markası ve CE işareti gibi semboller bulunmaktadır. Bir oyuncuğın ambalajında TSE markası olması, o oyuncuğın ilgili Türk Standartlarına uygun olarak üretilmiş ve piyasaya sunulmuş olduğunu belirtir. CE işareti ise oyuncuğın asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu, insan ve çevre sağlığına zarar vermediğini gösteren Avrupa Birliğı ülkelerinde geçerli resmi bir işarettir (Koskuoğlu, 2021).

Çocukların oyunları için üretilen çok çeşitli işlevlere sahip oyuncaklar, farklı şekil, renk ve yapı malzemeleri gibi birçok özellik barındırmaktadır (Kandır ve Tezel Şahin, 2011). Oyuncuğın yapıldığı maddenin ve kullanım şeklinin çocuğa zarar vermeyeceğinden emin olunmalıdır (Çamur vd., 2008). Çocukların sağlığı ve güvenliğini riske atacak, gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek oyuncaklar kalıcı hasarlara neden olabilmektedir (Healey vd., 2019;

Weisgram ve Bruun, 2018). Çocuk oyuncakların çoğunun plastikten yapılmış olması, oyuncak materyalinin esnekliğini uygun hale getirmek amacıyla kullanılan toksik kimyasallar (Bisfenol A (BPA), ftalatlar, kurşun vb.) çocukların büyüme ve gelişimi için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Yapılan bir çalışmada, plastik oyuncaklarda yüzden fazla ciddi tehlike içeren kimyasal maddeler saptanmıştır (Aurisano, Huang, Canals, Joliet ve Fantke, 2021). Plastik oyuncakların üretiminde kullanılan en yaygın içerikler BPA ve ftalatlardır. Çocuklukta ftalat maruziyeti, astım ve egzama riskini artırırken (Braun, Sathyanarayana ve Hauser, 2013), endokrin bozucu bir kimyasal olan BPA ise çocukların endokrin sistemine zarar vermektedir (Zulkifli, Rahman, Kadir ve Nor, 2021).

Oyuncak seçiminde güvenlik önemli bir unsurdur. Küçük çocukların yutabileceği oyuncak parçalarına dikkat edilmelidir (Koskuoğlu, 2021). Oyuncak parçalarının solunum yoluna kaçması nedeniyle ortaya çıkan yabancı cisim aspirasyonu yaşamsal tehlike oluşturabilen, hatta ölümle sonuçlanabilen klinik bir durumdur. Yapılan bir çalışmada, 0-6 yaş çocukların en sık aspire ettiği nesnelerin %4'ünü oyuncak parçaları, %3.7'sini oyuncaklara ait pillerin oluşturduğu bulunmuştur (Ekim ve Altun, 2023).

Çocukların fizyolojik ve psikolojik yönden tüm gelişimlerini etkileyen oyuncakların seçiminde etkili olan faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Literatür incelendiğinde, oyuncak seçimini etkileyen faktörleri belirlemek için ebeveynler, öğretmenler, oyuncak satıcıları gibi yetişkinlerin tutum ve davranışlarının incelendiği çalışmalar görülmektedir (Beyaz ve Gökçeoğlu, 2020; Bolışık vd., 2014; Çamur vd., 2008; Ergin, Çelikyürek ve Acar, 2019; Karaca, 2020; Weisgram ve Bruun, 2018). Ancak oyuncak güvenliği ve oyuncakların çocuk sağlığı üzerine etkileri konularında yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır (Al-Jadidi, 2023).

Oyuncak güvenliği konusunda ebeveynlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Ebeveynlerin oyuncak alırken çocuk sağlığı ve güvenliği için oyuncaklarda bulunması gereken özelliklere dikkat etmesi, oyuncak üzerinde yer alan güvenlik uyarılarını ve kılavuzlardaki kullanma talimatlarını okuması gerekmektedir. Oyuncaklar her ne kadar standartlara uygun üretilse de çocukların oyuncaktan zarar görebileceği ebeveynler tarafından bilinmelidir. Anne babaların oyuncakların tehlikelerinden çocukları koruma konusunda farkındalıklarını arttırmak amacıyla oyuncak güvenliği ile ilgili araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu araştırmada 3-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin oyuncak güvenliği konusundaki uygulama ve farkındalıklarını incelemek ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda oyuncakların çocuk sağlığına ve güvenliğine etkisiyle ilgili önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma betimsel nitelikte olup tarama modeline göre yürütülmüştür. Tarama modelleri, geçmişte olan ya da hala devam eden bir durumu tanımlamayı amaç edinen araştırma modelleridir. Araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne kendi içindeki koşulları ile olduğu gibi tanımlanıp herhangi bir şekilde değiştirme veya etkileme çabasına girilmez. Ortaya konmak istenilen olgu, uygun bir şekilde gözlemlenerek belirlenmesi sağlanmaktadır (Karasar, 2009).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de bir ilçe merkezinde okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş tüm çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Çalışma grubunu, amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen, araştırma süresi içinde evrenden ulaşılabilen ve örneklem seçim kriterlerine uygun 316 ebeveyn oluşturmuştur.

Araştırmaya alınma kriterleri:

- En az ilkokul mezunu olmak,
- Görsel ve zihinsel bir problemi olmamak,
- Sözel iletişim kurabilmek,
- 3-6 yaş aralığında en az bir çocuğu olmak,
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmak.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, bir ilçe merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı bir anaokulu ve bünyesinde ana sınıfı bulunduran dört ilkokulda, 1 Şubat 2023 ve 15 Haziran 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Veriler, Ebeveyn-Çocuk Tanıtıcı Özellikler Formu ile Ebeveynlerin Oyuncak Seçimi ve Güvenliği Farkındalıklarını Belirleme Formu’nun okul öncesi öğretmenleri aracılığıyla ebeveynlere ulaşması ve ebeveynlerden biri tarafından bu formların doldurulmasıyla toplanmıştır.

Ebeveyn-Çocuk Tanıtıcı Özellikler Formu: Ebeveynlerin ve çocukların tanıtıcı özelliklerine (yaş, cinsiyet, eğitim durumu vb.) ilişkin sorulardan oluşan bu form ilgili literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Ebeveynlerin Oyuncak Seçimi ve Güvenliği Farkındalıklarını Belirleme Formu: Literatür taranarak (Akın ve Yanık 2019; Beyaz ve Gökçeoğlu 2020; Bolışık vd., 2014; Çamur vd., 2008; Demirkaya, Kömleksiz ve Özdemir, 2018; Ekim ve Altun 2023; Weisgram ve Bruun

2018) araştırmacılar tarafından geliştirilen form; ebeveynlerin oyuncak seçimi, güvenliği konusundaki bilgi, uygulama ve farkındalıklarını sorgulayan 14 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde, SPSS 20 istatistik paket programından yararlanıldı. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde dağılım, ortalama, standart sapma), gruplar arasındaki verilerin yüzde değerlerinin karşılaştırılmasında Pearson Ki-Kare testi kullanıldı. Pearson Ki-Kare testi koşulları sağlamadığı durumlarda Yates Continuity Correction testi kullanıldı. Anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (26.10.2022 tarih ve 2022/6 sayı)'ndan etik kurul onayı ve araştırmanın yapılacağı ilgili kurumdan (17/01/2023 tarih ve 3319563 sayı) izin alındıktan sonra araştırmaya başlanmıştır. Ayrıca veriler toplanmadan önce ebeveynlere çalışmanın amacı yazılı olarak açıklanmış, çalışmaya katılmayı kabul eden ebeveynlerden yazılı onam alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyo-demografik verileri incelendiğinde; ebeveynlerin %66.1'ini anneler, %33.9'unu babalar oluşturmaktadır. Ebeveynlerin %58.2'sinin 31 ila 40 yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin %59.5'inin üniversite mezunu olduğu, %61.7'sinin gelir durumunun giderine denk olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin %35.1'i bir çocuk, %49.1'i ise iki çocuk sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin okul öncesi yaş dönemi çocuklarının cinsiyetleri incelendiğinde %51.3'ü kız, %48.7'inin erkek olduğu, %39.5'inin 3-4 yaş grubunda, %60.5'inin 5-6 yaş grubunda olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Ebeveyn ve Çocukların Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler	Sayı	%
Çalışmaya katılan ebeveyn		
Anne	209	66.1
Baba	107	33.9
Ebeveyn yaşı (yıl) (Ortalama±SS: 33.72±5.38)		
21-30	93	29.4
31-40	184	58.2
41 ve üzeri	39	12.4
Çalışmaya katılan ebeveynin eğitim düzeyi		
İlkokul	8	2.5
Ortaokul	43	13.6
Lise	77	24.4
Üniversite ve üzeri	188	59.5
Çalışma durumu		
Çalışıyor	187	59.2

Çalışmıyor	129	40.8
Sahip olduğu çocuk sayısı		
1 çocuk	111	35.1
2 çocuk	155	49.1
3 ve üzeri çocuk	50	15.8
Gelir durumu		
Gelir giderden az	12	3.8
Gelir gidere denk	195	61.7
Gelir giderden fazla	109	34.5
Okul öncesi dönem çocuğunun cinsiyeti		
Kız	162	51.3
Erkek	154	48.7
Okul öncesi dönem çocuğunun yaşı (yıl) (Ortalama±SS: 4.8±0.95)		
3-4	125	39.5
5-6	191	60.5
TOPLAM	316	100.0

Ebeveynlerin çocuklarına oyuncak alma sıklıkları incelendiğinde; %23.4'ünün çocuklarına ayda bir oyuncak aldıkları ve %9.2'sinin yılda bir kez olmak üzere daha az oyuncak aldıkları saptanmıştır. Ebeveynlerin %25.6'sı çocuklarına oyuncak alırken oyuncuğun çocuğun yaşına uygun olmasına, %20.6'sı eğitici olmasına ve %16.8'i sağlıklı olmasına dikkat ettiklerini belirtmiştir. Oyuncak üzerindeki uyarıları okuyan ebeveynlerin oranı %76.3, oyuncak üzerindeki CE işaretinin ne ifade ettiğini bilen ebeveynlerin oranı %69.6'dur. Ebeveynlerin %92.7'si oyuncakların kazalara yol açarak çocuklara zarar verebileceğini düşünmektedir. Yaralanma, küçük parçaların yutulması, boğulma, zehirlenme ve sivri parçaların göz vb. vücut organlarına batması oyuncakların neden olabileceği kazalar olarak ifade edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ebeveynlerin Oyuncak Seçimi Konusundaki Uygulamalarının Dağılımı

Değişkenler	n	%
Oyuncak alma sıklığı		
Haftada bir	47	14.9
15 günde bir	48	15.1
Ayda bir	74	23.4
2-3 ayda bir	46	14.6
Yılda birkaç defa	29	9.2
Çocuk istediğinde	22	7.0
Özel günler ve ödüllendirme zamanı	50	15.8
Oyuncak alma kararını etkileyen en önemli faktör		
Çocuğun yaşına uygun olması	81	25.6
Eğitici olması	65	20.6
Sağlıklı olması	53	16.8
Eğlendirici olması	41	13.0
Uygun fiyatta olması	27	8.5
Güvenli olması	26	8.2
Dayanıklı olması	14	4.4
Çocuğun isteği	9	2.8
Oyuncak alırken kutu üzerindeki uyarıları okuma durumu		
Okuyor	241	76.3
Okumuyor	75	23.7
Oyuncak üzerindeki CE işaretinin anlamını bilme durumu		
Biliyor	220	69.6
Bilmiyor	96	30.4
Oyuncakların kazalara neden olup olmamasını düşünme durumu		

Kazalara yol açar	293	92.7
Kazalara yol açmaz	23	7.3
Oyuncakların yol açacağını düşündükleri kaza türleri (n=293) *		
Yaralanma, birbirine fırlatma	166	52.5
Yutma, boğulma	148	46.8
Sivri yüzeylerin göze vb. batması	32	10.1
Zehirlenme, kimyasal madde içirme	21	6.6
TOPLAM	316	100.0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Anne babalar arasında; oyuncağın yapıldığı ham madde ($p=0.316$), oyuncağın ağırlığı ($p=0.688$), oyuncak firmasının ulaşılabilir olması ($p=0.575$), oyuncağın sivri ve keskin parçalarının olmaması ($p=0.423$), oyuncağın üzerinde yaş ibaresi bulunması ($p=0.636$), oyuncağın temizlenebilir olması ($p=0.149$) konularına önem verme bakımından istatistiksel açıdan farklılık olmadığı bulunmuştur. Oyuncak üzerinde CE/TSE damgası ve oyuncak parçalarının çocuğun yaşına uygun büyüklükte olmasına önem verme anne babalara göre farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Annelerde oyuncak üzerinde CE/TSE damgasının olmasına önem verenlerin oranı %43.1 iken, babalarda bu oran %70.1 olarak elde edilmiştir. Annelerde oyuncak parçalarının çocuğun yaşına uygun büyüklükte olmasına önem verenlerin oranı %87.6 iken, babalarda %74.8'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Ebeveynlerin Oyuncak Güvenliği Konusundaki Farkındalıkları

İfadeler	Anne (n=209) n (%)	Baba (n=107) n (%)	Tüm Ebeveynler (n=316) n (%)	p
Oyuncağın yapıldığı hammadde				
Önemli	137 (65.6)	64 (59.8)	201 (63.6)	0.316*
Önemli değil	72 (34.4)	43 (37.4)	115 (36.4)	
Oyuncağın üzerinde CE/TSE damgasının olması				
Önemli	90 (43.1)	75 (70.1)	165 (52.2)	<0.001*
Önemli değil	119 (56.9)	32 (29.9)	151 (47.8)	
Oyuncak firmasının herhangi bir durumda ulaşılabilir olması				
Önemli	67(32.1)	31 (29.0)	98 (31.0)	0.575*
Önemli değil	142 (67.9)	76 (71.0)	218 (69.0)	
Oyuncağın ağırlığı				
Önemli	83 (39.7)	40 (37.4)	123 (38.9)	0.688*
Önemli değil	126 (60.3)	67 (62.6)	193 (61.1)	
Çocuğun yaşına göre oyuncak parçalarının büyüklüğü				
Önemli	183 (87.6)	80 (74.8)	263 (83.2)	0.006**
Önemli değil	26 (12.4)	27 (25.2)	53 (16.8)	
Oyuncağın sivri ve keskin parçalarının olmaması				
Önemli	191 (91.4)	94 (87.9)	285 (90.2)	0.423**
Önemli değil	18 (8.6)	13 (12.1)	31 (9.8)	
Oyuncağın üzerinde yaş ibaresi bulunması				
Önemli	123 (58.9)	60 (56.1)	183 (57.9)	0.636*
Önemli değil	86 (41.1)	47 (43.9)	133 (42.1)	
Oyuncağın temizlenebilir olması				

Önemli	192 (91.9)	92 (86.0)	284 (89.9)	0.149**
Önemli değil	17 (8.1)	15 (14.0)	32 (10.1)	

*Pearson Chi-square, **Continuity Correction

TARTIŞMA

Ebeveynlerin oyuncak güvenliği konusundaki bilgi, tutum ve farkındalıklarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, ebeveynlerin yaklaşık dörtte birinin ayda bir defa çocuklarına oyuncak aldığı belirlenmiştir (Tablo 2). Uzşen ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında annelerin çoğunluğunun çocuğuna ihtiyacı olduğunda oyuncak aldığı belirlenmiştir. Bolışık ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında, katılımcıların büyük çoğunluğunun düzensiz aralıklarla oyuncak aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Güvenli bir ortamda uygun oyuncak materyalleri ile oynamak çocukların gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Çocukların yaşamında önemli katkıları olan oyuncakların doğru seçilmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin %25.6'sı çocuklarına oyuncak alırken oyuncağın çocuğun yaşına uygun olmasına, %20.6'sı eğitici olmasına ve %16.8'i sağlıklı olmasına ilk olarak dikkat ettiklerini belirtmiştir. Çalışma bulgularına göre ebeveynlerin oyuncak alırken dikkat ettikleri noktalar, olumlu oyuncak seçimi davranışı olarak değerlendirilmiştir. Alan yazın incelendiğinde; oyuncağın çocukların cinsiyetine uygun olması (Demirkaya vd., 2018), oyuncağın eğitici olması (Hacıibrahimoğlu, Aslışen ve Darıca, 2016; İkiz, Ülker Atav, Uyar ve Yakar, 2018; Özdemir ve Ramazan, 2012), oyuncağın çocuğun yaşına uygun olması (Sarıkaya ve Kaya, 2022), oyuncağın kaliteli olması (Özyürek ve Erzurumluoğlu, 2016), oyuncağın fiyatı (Karaca, 2020; Çamur vd., 2008) ve çocuğun isteği (Bolışık vd., 2014) gibi faktörlerin ailelerin oyuncak seçimini etkilediği görülmektedir.

Oyuncak seçimi yaparken, oyuncağın çocuğun beden ve ruh sağlığını koruyan, gelişim ve öğrenmeyi destekleyen nitelikte olmasına dikkat edilmelidir (Beyaz ve Gökçeoğlu, 2020). Ayrıca, oyuncak seçiminde önemli noktalardan biri de oyuncak materyallerinin güvenliğidir. Oyuncağın hammaddesi, boyası ve kullanım biçiminin çocuk sağlığı açısından tehlike oluşturmamasına özen gösterilmelidir. Oyuncakların zehirli maddeler içermediğine dikkat edilmelidir (Aksoy ve Çiftçi, 2014). Çalışmamızda ebeveynlerin %63.6'sının oyuncağın yapıldığı hammadde konusuna önem verdiği görülmektedir. Çalışma bulgusuna benzer şekilde yapılan bir çalışmada, oyuncakta olması gereken en önemli özelliğin oyuncak içeriği ve güvenliği olduğu belirlenmiştir (Ummanel, 2017). Ulfa ve Djamaludin (2016)'in ebeveynlerle yaptığı bir araştırmada da oyuncak alırken oyuncağın yapıldığı ham maddenin ne olduğuna dikkat ettikleri bulunmuştur. Günümüzde oyuncakların üretildiği birçok malzemenin çocuk sağlığı açısından tehlike oluşturduğu bilinmektedir. Mevcut çalışmada, ebeveynlerin

çoğunluğunun, çocuklarının sağlıklarını önemsedikleri için oyuncak satın alırken hammadde konusunda daha bilinçli davrandığı düşünülmektedir.

Oyuncaklar çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun seçilmeli, oyuncanın ambalajında oyuncayı tanıtan açıklamalar ve oyuncanın oyuncak tüzüğüne uygun olduğunu gösteren CE işareti olmalıdır. CE işareti oyuncanın asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu gösteren, kalite güvencesi sağlayan işarettir. Oyuncak alıcı ve satıcıları ile yapılan bir çalışmada oyuncak alıcılarının %45.3'ünün oyuncakların üzerindeki uyarıları okuduğu, %2.8'inin oyuncak üzerinde CE işareti bulunması gerektiğini bildikleri bulunmuştur (Çamur vd., 2008). Ergin ve ark. (2019)'ın yaptığı bir çalışmada da ebeveynlerin %41.9'u oyuncak üzerinde CE işaretini duyduklarını, 3-6 yaş çocuğu olan annelerle yapılan başka bir çalışmada annelerin %26.9'u CE işareti ve anlamını bildiklerini (Beyaz ve Gökçeoğlu, 2020) belirtmiştir. Çalışmamızda ebeveynlerin %76.3'ünün oyuncak üzerindeki uyarıları okuduğu, %69.6'ünün oyuncak üzerindeki CE işaretinin ne ifade ettiğini bildiği saptanmıştır (Tablo 2). Oyuncanın üzerinde CE/TSE damgasının olmasına önem veren ebeveynlerin oranı %52.2'dir (Tablo 3). Çalışmamızda ebeveynlerin CE işaretinin anlamını bilme durumunun, CE/TSE damgasının oyuncaklarda olması gerektiğine ilişkin verilen önemi etkileyebileceği söylenebilir. Çalışmamızda ve diğer araştırmalarda oyuncak üzerindeki bulunması gereken CE işaretinin anlamını bilme ve oyuncak üzerindeki uyarıları okuma oranlarındaki farklılığın araştırmaya alınan bireylerin eğitim düzeylerinden ve oyuncak güvenliği farkındalıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Üzerinde üreticisi, ithalatçısı, markası ve CE işareti olmayan oyuncaklar satın alınmamalıdır. Özellikle unvanı ve adresi belli olan oyuncak satış noktalarından oyuncak alınmasına dikkat edilmelidir (Koskuoğlu, 2021). Çalışmamızda ebeveynlerin büyük çoğunluğunun (%69.0) oyuncakla ilgili herhangi bir sorunda firmanın ulaşılabilir olması konusuna önem vermedikleri görülmektedir (Tablo 3). Bu durum oyuncak güvenliği (firma bilgisi, uyarı, işaretleme vb.) konusundaki duyarlılığın artırılması için ebeveynlerin bilgilendirmeye gereksinimleri olduğunu göstermektedir.

Güvenli üretilmemiş oyuncaklar zehirlenmelere, boğulmalara, yaralanmalara, enfeksiyonlara sebep olabilmektedir. Ancak oyuncaklar her ne kadar güvenli olsa da oyuncaktan kaynaklı ve ihmal yüzünden kazalar hatta ölüme neden olan durumlar ortaya çıkmaktadır. Amerikan Tüketici Ürün Güvenliği Komisyonu verilerine göre 2021 yılında oyuncaktan zarar görerek acil servislere getirilen çocukların tahmini sayısının 206400, %69'unun 13 yaşının altında olduğu ve oyuncak yaralanmalarından en sık etkilenen vücut kısımlarının baş ve yüz bölgesinde olduğu bildirilmiştir (Bragg, 2022). Özellikle oyuncakların

sert, sivri veya keskin kenarları ile oluşabilecek kafa veya göz yaralanmalarının sonuçları son derece ciddi olabilir (Karancı vd., 2013). Çalışmamızda ebeveynlerin büyük bir oranı (%92.7) oyuncak kazaları nedeniyle çocuklarda küçük parça yutmaya bağlı boğulma, zehirlenme ve sivri parçaların vücut organlarına batması gibi yaralanmaların ortaya çıkabileceğini düşünmektedirler (Tablo 2). Araştırmaya katılan ebeveynlerin oyuncak kazaları konusunda farkındalıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Çalışmamızda ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuğun yaşına göre oyuncağın parçalarının büyüklüğüne, oyuncağın sivri ve keskin parçalarının olmamasına, oyuncak üzerinde yaş ibaresinin olmasına önem verdiği saptanmıştır (Tablo 3). Elde edilen bu veriler ışığında, ebeveynlerin oyuncak kaynaklı kazalardan korunma konusunda alınacak önlemleri bilmelerinin çocuk sağlığını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Oyuncakların enfeksiyon kaynağı olarak birçok mikroorganizma barındırdığı ve oyuncaklarla bu mikroorganizmaların taşınarak çocuklarda hastalıklara sebep olabileceği belirtilmektedir (Martínez-Bastidas vd., 2014). Oyuncaklarının pürüzsüz yüzeyli, kolay yıkanabilen, dezenfekte edilebilen ve ıslak olmayan materyallerden olması enfeksiyon riskini azalmak için tavsiye edilmektedir (Salı, 2019). Çalışmamızda oyuncağın temizlenebilir olması gerektiğini önemseyen ebeveynlerin oranı %89.9'dur (Tablo 3). Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde, yapılan bir araştırmada annelerin %86.0'ın oyuncak alırken oyuncağın temizlenme özelliğine dikkat ettiği belirlenmiştir (Uzşen vd., 2023). Oyuncağın temizlenebilir olmasını önemseyen ebeveynlerin oranının yüksek olması olumlu bir durumdur. Bu sonuç, özellikle bağışıklık sistemi zayıf çocukları oyuncak kaynaklı enfeksiyonlardan korumak adına önemlidir.

Çalışmamızda oyuncak güvenliği konuları içinde yer alan oyuncak parçalarının büyüklüğü ve oyuncağın üzerinde CE/TSE damgasının olmasını önemseme konularında anne babalar arasında fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Çalışmamızda anne ve babaların oyuncak parçalarının büyüklüğü ve oyuncağın üzerinde CE/TSE damgasının olmasını önemseme konusundaki yaklaşımlarının farklılık göstermesi cinsiyet farklılığına bağlı ebeveyn rol ve sorumluluklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda, ebeveynlerin yaklaşık yarısının ayda en az bir defa çocuğuna oyuncak aldığı, ¼'ünün oyuncak seçim kararında çocuğun yaşına uygun olmasının etkili olduğu, yarısından fazlasının oyuncak üzerindeki uyarıları okuduğu, CE işaretinin anlamını bildiği ve tamamına yakınının oyuncakların kazalara yol açabileceğini düşündükleri belirlenmiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin oyuncağın yapıldığı hammadde, oyuncak üzerinde CE/TSE

işaretlerinin olması, imalatçı firmanın ulaşılabilir olması, oyuncanın ağırlığı, yaş ibaresi bulunması konularına göre çocuğun yaşına göre oyuncak parçalarının büyüklüğü, oyuncanın sivri ve keskin parçaların olmaması, oyuncanın temizlenebilir olması özelliklerine önem verenlerin oranının daha fazla olduğu saptanmıştır. Oyuncak güvenliği konuları içinde yer alan oyuncak parçalarının büyüklüğü ve oyuncanın üzerinde CE/TSE damgasının olmasını önemseme dışında diğeri oyuncak güvenliği konularında anne babalar arasında fark olmadığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin farklı cinsiyette olması ve çocuk bakımındaki farklı sorumluluklarından kaynaklı elde edilen sonuçlar araştırmamızın sınırlılığıdır.

Ebeveynlerin, çocukların hayatında önemli yeri olan oyuncakları satın alırken seçim özelliklerinin ve oyuncak güvenliğine yönelik farkındalıklarının bilinmesi onlara yönelik yapılması planlanan eğitimlere yol gösterici olacaktır. Oyuncak güvenliği farkındalığının arttırılmasında birçok kuruma sorumluluklar düşmektedir. Oyuncakların güvenli ve çocuk sağlığına zarar olmadığını belirlemek için oyuncaklarda kullanılan malzemelere (boya, hammadde vb.) yönelik testlerin yapılması gerekmektedir. Sağlık kurumlarının çocuklarla ilgili olan birimlerinde ebeveynlere, oyuncaklarla ilgili dikkat etmeleri gerekenler, uygunsuz oyuncakların çocuk sağlığı üzerindeki etkileri anlatılabilir, bu konuda afişler asılabilir. Ebeveynlerin oyuncak paketlerinin üzerindeki uyarı işaretlerine dikkat etmeleri ve kullanım kurallarına uymaları konusunda bilgilendirmeleri çocuklarda yabancı cisim aspirasyonu ve yaralanma vakalarının azaltılması açısından kritik bir noktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında ailelerin katılımıyla düzenlenen programlarda güvenli oyuncak seçimi, güvenlik kriterleri konusunda bilgilendirme yapılabilir. Ebeveynlerin oyuncak güvenliği konusunda bilgi düzeylerini, oyuncak kaza ve yaralanmaları durumunda müdahale edebilme yetilerini arttırmak için daha geniş örneklem grubunda yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemin tercih edilmesi derinlemesine bilgi edinilmesi açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, A. ve Yanık, M. (2019, Haziran, 18-19). Aile'nin Oyuncak Güvenliği Farkındalık Ölçeği (AOGFÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. 2nd International Congress On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES-2019), İstanbul. Elazığ: Asos Yayınları
- Aksoy, A. B. ve Dere Çiftçi, H. (2014). *Erken çocukluk döneminde oyun*. Ankara: Pegem Akademi.
- Al-Jadidi, N. A. A. (2023). Surveying parents' attitudes towards the hazards of children's toys. *International Journal of Education in Mathematics, Science, and Technology (IJEMST)*, 11(2), 455-470. <https://doi.org/10.46328/ijemst.3166>
- Atli, S. ve Baran, G. (2019). Gelişimin Desteklenmesi. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Aurisano, N., Huang, L., i Canals, L. M., Jolliet, O. ve Fantke, P. (2021). Chemicals of concern in plastic toys. *Environment International*, 146, 106194. <https://doi.org/10.1016/j.envint.2020.106194>
- Bekmezci, H. ve Özkan, H. (2015). Oyun ve oyuncuğun çocuk sağlığına etkisi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 5(2), 81-87.
- Beyaz, E. ve Gökçeoğlu, S. (2020). Ailelerin güvenli oyuncak seçimine yönelik bilgi düzeyi ve davranışlarının incelenmesi. *Gevher Nesibe Journal Of Medical And Health Sciences*, 5(9), 27-33.
- Bolışık, B., Bal Yılmaz, H., Yavuz, B. ve Tural Büyük E. (2014). Yetişkinlerin çocuklar için oyuncak seçimine yönelik davranışlarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(4), 976-990.
- Bragg, S. (2022). <https://www.cpsc.gov/s3fs/public/ToyRelatedDeathsandInjuries2021.pdf>
- Braun, J. M., Sathyanarayana, S. ve Hauser, R. (2013). Phthalate exposure and children's health. *Current Opinion in Pediatrics*, 25(2), 247-254. <https://doi.org/10.1097/MOP.0b013e32835e1eb6>
- Çamur, D., Vaizoglu, S. A., Akbaş, M., Başaran, D., Batmaz, A. G., Bilgin, E. ve Bulam, M. H. (2008). Oyuncak alıcı ve satıcılarının oyuncak güvenliği ve yönetmeliği konusundaki bilgi düzeyleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 51, 31-38.
- Demirkaya, G., Kömleksiz, F. Ö. ve Özdemir, S. (2018). Okul öncesi dönemde çocuğu olan anne-babaların geçmişte kullandıkları oyuncaklar ve oyuncak seçiminde dikkat ettikleri unsurlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2001-2009.
- Ekim, A. ve Altun, A. (2023). Foreign body aspirations in childhood: A retrospective review. *Journal of Pediatric Nursing*, 72, e174-e178.
- Ergin, A., Çelikyürek, N. A. ve Acar, G. A. (2019, Kasım, 26-30). Bir üniversite hastanesinin pediatri polikliniği'ne başvuran 0-5 yaş çocuğu olan ebeveynlerin oyuncak güvenliği konusundaki bilgi tutum ve davranışlarının incelenmesi. 3. Uluslararası 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Antalya.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Oyuncak Güvenliği Yönetmeliği, (4 Ekim 2016). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161004-24.htm>, Erişim Tarihi: 05.02.2024
- Hacıbrahimoğlu, B. Y., Aslışen, E. H. T. ve Darıca, N. (2016). 0-5 Yaş arası çocuk sahibi olan annelerin oyuncak tercihlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 74-87.
- Healey, A., Mendelsohn, A., Sells, J. M., Donoghue, E., Earls, M., Hashikawa, A., ... Williams, P. G. (2019). Selecting appropriate toys for young children in the digital era. *Pediatrics*, 143(1), e20183348.
- İkiz, S., Ülker Atav, P., Uyar, G. ve Yakar, N. (2018). 3-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin oyuncak seçme ve kullanma stratejileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Karabük Üniversitesi*, (4), 64-77.
- Kandır, A. ve Tezel Şahin, F. (2011). *Okul öncesi dönemde oyuncak ve oyun materyalleri eğitici oyuncaklar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Karaca, N. H. (2020). 36-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin oyuncak seçimindeki görüşlerinin incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 3(5), 29-40.
- Karancı, T., Canpolat, A., Duman, H., Kılıç, A., Akdemir, A. ve Özüm, Ü. (2013). Oyuncak ile meydana gelen kesici-delici beyin dokusu yaralanması. *Cumhuriyet Medical Journal*, 35(3), 434-436.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi (19. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koskuoğlu, E. (2021). Türkiyede oyuncak güvenliği ve ithalat denetimleri üzerine yapılan bir inceleme. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 8(23), 34-43.

- Martínez-Bastidas, T., Castro-del Campo, N., Mena, K. D., Castro-del Campo, N., León-Félix, J., Gerba, C. P. ve Chaidez, C. (2014). Detection of pathogenic micro-organisms on children's hands and toys during play. *Journal of Applied Microbiology*, 116(6), 1668-1675.
- Özdemir, A. A. ve Ramazan, O. (2012). Oyuncuğa çocuk, anne ve öğretmen bakış açısı. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2(1), 2-16.
- Özkubat, S. (2016). *Erken çocukluk döneminde oyun*. İçinde A. Ulutaş (Ed.) Okul öncesi eğitimde oyun (s. 1-10). Ankara: Eğiten Kitap
- Özyürek, A. ve Erzurumluoğlu, Ş. (2016). Oyuncak satıcılarının bakış açısından bireylerin oyuncak satın alma davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 14-24.
- Salı, E. (2019). Pediatrik ayaktan tedavide enfeksiyon önleme ve kontrol. *Çocuk Enfeksiyon Dergisi*, 13(1), 45-57.
- Sarıkaya, N. ve Kaya, G. (2022). Ebeveynlerin oyuncak seçimine yönelik tutum, algı ve davranışlarına yönelik bir araştırma. *European Journal of Managerial Research (EUJMR)*, 6(10), 1-14.
- Selimbocaoğlu, A. (2017). 36-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin çocuk oyuncakları konusunda görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 12 (35), 537-546.
- Ulfa, M. ve Djamaludin, M. D. (2016). The influence of parent's perception and involvement in purchasing decision of toys for children. *Journal of Consumer Sciences*, 1(1), 59-71.
- Ummannel, A. (2017). A comparative analysis of children's, mothers' and teachers' views about play and toys. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(2): 222 - 241.
- Uzşen, H., Tural Büyük, E. ve Koyun, M. (2023). Oyuncak tutum ölçeğinin türkçe geçerlik güvenirlik çalışması ve annelerin oyuncak seçme davranışlarının belirlenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 6(2), 281-289.
- Weisgram, E. S. ve Bruun, S. T. (2018) Predictors of gender-typed toy purchases by prospective parents and mothers: the roles of childhood experiences and gender attitudes. *Sex Roles*, 79, 342-357.
- Zulkifli, S., Rahman, A. A., Kadir, S. H. S. A. ve Nor, N. S. M. (2021). Bisphenol A and its effects on the systemic organs of children. *European Journal of Pediatrics*, 180(10), 3111-3127.